

2

Сега ще се пренесем напред във времето. Във Венеция това е възможно.

Стоим на брега с лице към Мурано и плоското камъче в ръка. Извийте показалец около ръбчето му и го хвърлете силно и ниско в лагуната към Острова на стъклото така, че да докосва леко повърхността на водата. В действителност Мурано се намира твърде далече, за да може едно камъче да стигне до острова, но тук се играе по различни правила. С един скок то се озовава осемдесет години напред.

На малка маса в ъгъла на кухнята Орсола Росо върти в пламъка едно полупрозрачно зеленикаво мънисто. Тя вдига поглед и вече не е 1494 г., а 1574-та. За Орсола обаче не са настъпили съществени промени. На това вълшебно място, където времето тече по различен начин, тя и важните за нея хора изобщо не са остарели. Орсола е осемнайсетгодишна.

Внезапен скок във времето. Но какво значение има дали е този или онзи век, щом Орсола е сред хората, които обича, сред хората, от които се нуждае, и дори сред онези, които мрази? Ако те преброждат годините рамо до рамо с нея, тя може да се плъзне заедно с камъчето към важните моменти, без да се притеснява кого и какво е оставила зад гърба си.

(Все пак хората остаряват и умират дори през венецианското време. Моля за минута мълчание в памет на Мария Баровиер, която е починала на преклонна възраст.)

И венецианците, и муранците прескачат онова, което се случва на други места по света. През въпросните осемдесет години са се появили нови държави, водили са се нови войни, върлували са стари болести. Новите търговски пътища заобикалят Венеция благодарение на Вашку да Гама и други мореплаватели. Хората започват да пътешестват и да изследват новооткрити континенти. Ново християнство кара католиците да въртят очи с досада. Една английска кралица е управлявала шестнайсет години и ще управлява още двацет и девет. Художниците са във възход: Леонардо, Микеланджело, Карпачо, Рафаело, Джорджоне, Тициан.

Стъклото също е във възход...

Можем да простим на Орсола за очакването мигом да пламне любов между нея и венецианския рибар, станал стъklar. Да има тайни срещи в тесните улички, откраднати бутилки вино, които пият заедно в скришнни кътчета на острова, утринни разходки с лодка в лагуната, когато могат да ги видят само рибарите и изгряващото слънце. Тези мечтания се появяваха само в главата на Орсола: блянове, които тя разиграваше отново и отново, докато переше, приспиваше невръстната си сестра или плевеше градината. Вместо това помежду им още от самото начало се наложи благоприличие: и двете страни се отдръпнаха от пламъка, който за малко да ги обхване. Може би се дължеше на знака X върху договора, който Марко даде на Антонио още първия ден, за да стане официален статутът му на чирак – знак, който изключваше шанса да флиртува със сестрата на майстора.

Антонио получи стая до работилницата, която си

делеше с друг чирак, и се хранеше със семейството, тъй че Орсола го виждаше постоянно. Отначало беше вълнуващо да докосва рамото му, докато му поднасяше храната, да улавя погледа му от отсрещната страна на масата и да се изчервява, да се чувства изложена на показ пред очите на толкова много хора.

За нейна изненада, никой не я подкачаше за симпатичния млад мъж с тъмnozлатиста коса и за неговата изкусителна близост, никой не я предупреждаваше да се пази от него. Нито майка ѝ, чийто глас не се чуваше толкова след раждането на Стела, нито снаха ѝ Николаета с някой плах намек. Нито дори Мадалена, красива здравенячка, която явно също харесваше Антонио и избутваше с лакът Орсола, за да може тя да му сипе в чинията дроб, мариновани сардини или паста с мастило от сепия, от което устните му ставаха хипнотично черни.

Антонио покорно флиртуваше с Мадалена, но като че ли никога не го правеше сериозно. Нито пък тя: Орсола знаеше, че Мадалена е хвърлила око на един от слугите на семейството на венециански благородник, който редовно ги придружаваше във вилата им на Мурано. Антонио включи този факт в закачките си. „Мога да те науча какво обичат венецианските мъже“, предложи ѝ той.

– А аз ще ти покажа какво очакват от мъжете муранските жени – отговори Мадалена. – Не вашите венециански превземки!

Антонио се държеше на почтително разстояние от Орсола и тя се оказа в унизителното положение да ѝ се иска да го преследва. След един неловък период желанието ѝ се охлади, когато Антонио се хвана първо с дъщерята на един рибар, после с дъщерята на един въжар и накрая, за по-дълго, с дъщерята на техния месар. Орсола, разбира се, беше гневна. Понякога улавяше съжалителния поглед на Антонио и ѝ идеше да го шамароса. И изпитваше омраза към тези момичета. Ус-

михваше се на дъщерята на месаря, но зад гърба ѝ хвърляше злобни погледи.

Накрая чувствата ѝ към Антонио се превърнаха в корав възел вътре в нея, който в повечето случаи тя успяваше да пренебрегва, но когато се случваше да го притисне, изпитваше приятна болка.

И бездруго си имаше предостатъчно работа, най-вече да успокоява Стела, която още от раждането си беше ревливо бебе, да се грижи за омаломощената си майка, да работи рамо до рамо с Мадалена, та всички да бъдат нахранени, изкърпани и изпрани, да учи Николета как да върти домакинството, а после и да се грижи за нея, докато дребното ѝ тяло с мъка понасяше товара на първата бременност. Орсола имаше чувството, че се грижи за всичко и всички.

Какво чакаше тя? Стела да заспи. Мръсните дрехи да бъдат накиснати във ведро на двора. Съдовете да са изжулени и подовете измити. Прането да е изсъхнало, изгладено, сгънато и прибрано. Кокошките да бъдат затворени в курника. Мъжете да отидат в пивницата или да останат в работилницата. Николета и Лаура да са настанени на удобни столове и да са вдигнали крака за отмора. Чакаше да се случат всички тези неща, за да може тя, ако са ѝ останали сили, да извади лампата си и да изработва мъниста в ъгъла на кухнята на малка маса, снабдена с духалото, което Джакомо ѝ беше направил. Така се разсейваше от мислите за Антонио, това беше нейната страст, която ѝ носеше много по-голямо удовлетворение, отколкото един мъж. Така създаваше нещо красиво и съвсем конкретно, което можеш да държиш, да оглеждаш и галиш, нещо със симетрична форма и цветове, които са в хармония или в контраст. Нещо, което можеш да нанижеш на молитвена броеница или да го превърнеш в огърлица и да го носиш на шията си в празнични дни. Или да си го държиш в джоба като талисман. Понякога Орсола даваше дефектните мъниста на съседските деца, които си иг-

раеха с тях или ги разменяха за нещо, все едно са монети. И тайно се гордееше, че децата, които не биха се поколебали да заявят, че нещо е грозно или безполезно, явно харесваха мънистата ѝ. Все пак това беше обнадяващо начало.

Понякога имаше уроци при Елена Баровиер, стига да намереха време. Двете работеха с лампата, навели глави над пламъка, и губеха представа за времето. Елена я научи как да изработва различни форми и за дълго време Орсола правеше едноцветни мъниста, като се упражняваше да постига правилна форма и симетрия. Едва когато овладя това умение и вече можеше да изработва мънисто след мънисто с еднакъв цвят, размер и форма, Елена ѝ обясни как да прави декорация, да добавя цветовете на капки, точки, линии и завъртулки. Научи я как да измерва температурата, необходима за разтопяване на цветовете и промяна на прозрачността, защото всяко стъкло реагираше различно на топлината, как ръката ѝ да не трепва, докато украсява мънистата, и кои цветовете си подходат най-добре.

Отначало Орсола украсяваше всички повърхности на мънистата с точки и се опитваше да нарисува цветя и спирали, увити около цялото мънисто, поради което основният цвят се губеше. Елена изцъка с език, когато тя ѝ показа едно от чудноватите си творения: черно мънисто с червени цветя с пет венчелистчета, оградени с бели и оранжеви кръгове, а междинните пространства – изпъстрени със сини точки.

– Вие, младите, все прекалявате – отбеляза Елена. – Научете се да цените простотата. Два цвята върху основния, не повече. Точки или цветя, не и двете. И нека цветът на мънистото да си личи. Защо трябва да го претрупваш толкова? Сякаш се срамуваш от работата си и се опитваш да я скриеш.

– Мънистото на Мария Баровиер не е просто.

И двете се умълчаха, когато си спомниха за Мария.

Орсола потупа джоба си, където още носеше *розетата*, която нейната наставница ѝ беше дала.

– Всъщност това е семпло мънисто – обясни Елена. – Само три цвята, приятна форма, равномерна шарка. Да, сложно е да се направи, но не е сложно за гледане. Упражнявай формите. Упражнявай техниките. Художественото умение ще дойде по-късно. Е, хайде отначало.

Роднините на Орсола реагираха различно на работата ѝ. Майка ѝ не казваше нищо – все пак тя беше насърчила дъщеря си да се обърне към Мария Баровиер и да потърси помощ, и ето го резултата. Джакомо я подкрепяше, но му беше забавно, че сестра му иска да работи със стъкло. Николета понякога заставаше до нея и я наблюдаваше благоговейно със зяпнала уста. Когато Орсола предложи да ѝ покаже как да прави мъниста, тя изпищя и отскочи назад, а големите ѝ кафяви очи се разшириха от ужас.

– Не мога! Толкова е опасно, ще се изгоря. Пък и работата със стъкло не е ли мъжка?

Николета държеше да се знае на кого каква роля е отредена, въпреки че самата тя не правеше почти нищо... или пък точно поради тази причина. Тя непрекъснато изреждаше задълженията на Орсола и Мадалена, отброяваше ги на тънките си пръсти като дете, сякаш за да подреди в съзнанието си отговорностите на всеки от семейството. Със същото маниакално внимание се отнасяше и към статута на съпруга си. Марко все още не беше официално признат за майстор, макар че накрая щеше да издържи изпита, но тя винаги го наричаше *il maestro* и по време на вечерната разходка носеше кожена наметка, както се полагаше на съпругата на един майстор. Направи го веднага щом захладня достатъчно – още през октомври, когато другите съпруги на майстори още не излизаха със своите кожи. Беше толкова нисичка, че наметката се влачеше по земята.

Орсола се интересуваше най-вече от реакцията на Марко. Подозираше, че той ще се ядоса на нахлуването ѝ в неговата територия, въпреки че тя изработваше нещо, с което той никога не би си направил труда да се занимава. Може би щеше да разтълкува като упрек желанието ѝ да допринесе за продукцията на работилницата, защото смята, че изработеното от него и неговите помощници не е достатъчно, за да остане в бизнеса. След кризата, последвала смъртта на баща им, Марко беше успял да не вкарва семейството в дългове, но то не благоденстваше дори и в тъй наречения златен период за стъklarите на остров Мурано.

Орсола би трябвало да се досети как ще реагира Марко на нейните мъниста, защото това беше типичната му реакция – почти не я забелязваше. Сестра му беше неговото сляпо петно и той възприемаше заниманията ѝ като фонов шум. Марко никога не поглеждаше мънистата на Орсола, нито веднъж не я попита как се е научила да ги изработва или какво се кани да прави с тях. Единственото, на което се възхити, беше находчивото духало на Джакомо. Иначе само се оплакваше от вонята на лойта, която тя гореше. Орсола се замисли за твърдението на Мария Баровиер, че мъжете не приемат сериозно жените, които работят със стъкло, и съзнаваше – въпреки раздражението си, – че се опитва да се хареса най-много на Марко. Докато брат ѝ не я оценяваше, тя сякаш не съществуваеше като майсторка на мъниста. Може би искаше твърде много от него, защото в отношението си към жените брат ѝ не се отличаваше от повечето мъже на Мурано.

Понякога, докато работеше, Орсола усещаше, че Антонио наднича през рамото ѝ, когато идваше в къщата за чиста дреха или за свещи. Стараеше се да го пренебрегва, държеше ръцете си спокойни и се съсредоточаваше над извайването на стъклото в най-плавната форма или над поставянето на безупречни декоративни точки. Веднъж направи две идеално кръгли

червени мъниста пред очите му. Антонио улови мимолетния ѝ кос поглед и кимна. Това беше първото им общуване от седмици.

Малко след това тя мина покрай него на двора – гол до кръста, той поливаше главата си с вода, за да се охлади от неимоверната горещина на пещта и да отбие потта. Един от редките мигове, когато бяха сами. Орсола спря до него и остави ведрото с накиснатото пране, което заплашваше изцяло да погълне живота ѝ, защото Николета скоро щеше да роди и да удвои работата ѝ.

– Кога ще идва Доменего да ловите патици? – попита тя, когато той вдигна мократа си глава.

Помъчи се да не зяпа голите му гърди, но страшно ѝ се искаше да притисне длан към извивките на мускулите му.

– Другата неделя след литургията. Защо?

– Искам да занесе нещо на Клингенберг.

– Мъниста ли?

Орсола кимна. Антонио се усмихна – не със закачливата усмивка пред жените на пазара, нито със сниходителната усмивка на майстор към някой чирак, а с искрено задоволство.

– Нито дума на Марко – добави тя.

– Естествено.

Той се пресегна за ризата си и избърса с нея лицето си, после я облече.

– Антонио...

– Да?

Погледна я и за миг на нея ѝ се прииска да му каже нещо – за него, за тях двамата.

После Мадалена излезе на двора и мигът отлетя. Орсола поклати глава и се засмя.

– Гледай да не паднеш в кладенеца, докато се любоваш на отражението си във водата – каза тя и се отдалечи, преди той да успее да отговори.

В неделя мънистата ѝ бяха готови. По-рано през

седмичката беше ходила при Елена Баровиер, която ги огледа и ги одобри. Майсторката я посъветва не просто да пъхне мънистата в платнена торбичка, а да ги наниже по големина, цвят и вид украса и да ги забодне на мраморното картонче, което тя ѝ даде – специална венецианска хартия, за каквато Орсола нямаше пари, – за да бъдат представени пред търговеца по най-добрия начин. Елена ѝ даде и копринена лента, за да привърже ленената торбичка, която си беше ушила. Орсола се отнесе скептично към тези изискани тънкости.

– Не го ли интересува само качеството на мънистата?

– Разбира се, но можеш да направиш първото му впечатление приятно. Дори опитен търговец като Клингенберг ще реагира на хубавото представяне на стоката. Нима храната не по-вкусна, когато е поднесена в красив съд? Нанижи мънистата внимателно, уший нова торбичка – по-добре от кремав лен, по-елегантно стои от белия – и направи панделка от коприната.

Орсола я послуша. На литургията в „Санти Мария е Донато“ Антонио ѝ даде знак да се срещнат след това, тя потупа пакетчето в джоба си и по време на евхаристията премисляше какво ще каже на Доменего: „Пази го внимателно да не се намокри. И незабавно го занеси на Клингенберг. Подай му го с две ръце и се поклони. Кажу му: „Това е от синьорина Росо, както ви е обещала, с поздраву от нея“. Ако случайно го изпуснеш в лагуната, докато си на лов за патици, ще те убия с голи ръце. И двамата ще ви убия“.

Орсола каза всичко това на гондолиера, когато двамата с Антонио го намериха. Беше привързал лодката северно от църквата, далече от клюките на хората, които излизаха от църквата. Доменего я изслуша безизразно, а Антонио стърчеше ухилен до него. Когато Орсола приключи, той пое пакетчето с две ръце, поклони се и каза:

– Разбира се, синьорина Росо.